

در این جزوه تمام اصطلاحات مهم تاریخ پایه یازدهم به تفکیک درس همراه با تعریف آنها جمع آوری شده است. امیدوارم مورد استفاده مفید دانش آموزان عزیز قرار گیرد.

تهیه کننده زانیار رحمانی مقدم / دبیر تاریخ استان کردستان شهرستان مریوان

تاریخ	تعریف اصطلاحات	ردیف
۱	تاریخ عمومی: در آن مورخان تاریخ جهان را از آفرینش عالم آغاز می کردند و سپس به شرح زندگی حضرت آدم و دیگر پیامبران می پرداختند. پس از آن، تاریخ اساطیری ایران را از کیومرث تا دوره ساسانیان می نوشتند. در ادامه، رویدادهای تاریخ اسلام و سلسله های ایرانی را تا زمان حیات خود ثبت و ضبط می کردند.	1
	تاریخ محلی: یکی از مهمترین گنجینه های مهم اطلاعات سیاسی، اقتصادی، اعتقادی و ... شهرها و مناطق ایران است که انگیزه اصلی نویسندگان آن ثبت و ضبط رویدادهای تاریخی، بیان ویژگی های جغرافیایی و اقتصادی و نگارش زندگی نامه مفاخر و مشاهیر محلی بوده است.	2
	تک نگاری: در این نوع تاریخ نگاری مؤلفان عموماً به اشاره فرمانروا، تاریخ زندگی او را به صورت متمرکز و ویژه، توصیف و ثبت و ضبط می کردند.	3
	سیاست نامه: اطلاعاتی سودمند درباره شیوه کشور داری، مناسبات حکومت و مردم و تشکیلات و نهادهای اداری، اقتصادی، نظامی و فرهنگی ارائه می دهند.	4
	اندرز نامه: اندرزنامه ها بیشتر به اخلاق کشورداری و مناسبات اخلاقی فرمانروا و مردم می پردازند.	5
۲	تاریخ نگاری روایی: در این روش مورخ تمام روایت های موجود در مورد یک خبر را بدون دخل و تصرف و همچنین بدون بررسی درستی و نادرستی آن ذکر می کند.	6
	تاریخ نگاری ترکیبی: مورخ در این روش به جای ذکر همه روایات درباره یک موضوع، با مطالعه و مطابقت دادن همه روایت ها، یک گزارش از مجموع آنها تنظیم می کند.	7
	تاریخ نگاری تحلیلی: مورخ در این روش، با بررسی موشکافانه تمام اخبار و روایت های مربوط به یک رویداد و نقد آنها، علل، آثار و پیامدهای آن واقعه را تحلیل و تفسیر می کند.	8
	روش سالشماری: یکی از روش های تنظیم اطلاعات تاریخی است که در آن حوادث به ترتیب زمان وقوع آن نوشته می شود.	9
	روش موضوعی: یکی از روش های تنظیم اطلاعات تاریخی است که در آن یک موضوع خاص مانند جنگ یا یک شهر و ... محور قرار می گرفت.	10
۳	قبیله: یک واحد اجتماعی و سیاسی مستقل به حساب می آمد و شامل تمامی افرادی می شد که دارای نیای مشترک بودند و با یکدیگر پیوند خونی داشتند.	11
	حنافه: معبودی از اعراب شبه جزیره عربستان دوران جاهلیت که از پرستش بت ها امتناع می کردند و از گوشت قربانی بت پرستان نمی خوردند.	12
	جاهلیت: در اینجا مترادف با نادانی و فقدان علم و معرفت نیست، بلکه دلالت بر فرهنگ و اخلاق خشن، گستاخ و کینه جویی دارد که از خلق و خوی تند و سرکش اعضای آن جامعه سرچشمه می گرفت و تعصب قبیله ای و پیروی کورکورانه از اجداد قبیله در آن جامعه، جایگزین تعقل، منطق و بردباری شده بود.	13
	دعوت خاص: پیامبر تا سه سال به صورت محدود و پنهانی افراد به پرستش خدا و ایمان دعوت می کرد که این دوره به دعوت خاص مشهور است.	14

15	عقبه اول: پیمانی که در سال 12 بعثت 12 نفر از اهالی یثرب با پیامبر در مکاتی موسوم به عقبه در منا بیعت کردند.
16	عقبه دوم: پیمانی که میان پیامبر و 73 مرد و 2 زن یثربی در جریان مراسم حج سال 13 بعثت بسته شد.
17	اهل صفه: به مهاجران بی بضاعتی که پس از از مهاجرت به مدینه در جوار مسجد پیامبر اقامت گزیدند اهل صفه گفته می شود.
18	صلح حدیبیه: پیمانی که پس از ممانعت مشرکان از ورود مسلمانان به شهر مکه برای اجرای مراسم حج در سال ششم هجرت در حدیبیه میان مسلمانان و مشرکان امضا شد.
19	سال وفود: سال نهم هجری که هیئت های نمایندگی قبیله های مختلف عرب از هر سو به مدینه آمدند و ضمن پذیرش اسلام، فرمتبرداری خود را از رسول خدا اعلام کردند.
20	جزیه: مالیات سرانه ای بود که از مردان بالغ اهل کتاب (یهودیان، مسیحیان و زرتشتیان) که از لحاظ مالی توانایی پرداخت داشتند گرفته می شد.
21	خلیفه: به جانشینان پیامبر گفته می شد.
22	عصر خلفای راشدین: به دوره 30 پس از پیامبر که حکومت اسلامی توسط پنج نفر از جانشینان او اداره شد عصر خلفای راشدین می گویند.
23	عطایا: در زمان خلیفه دوم و سوم درآمدهای زیادی از سرزمین های فتح شده به خزانه مسلمانان سرازیر شد که خلیفه دوم این درآمدها را تحت عنوان عطایا بین مسلمانان تقسیم می کرد.
24	موالی: در زمان حکومت امویان مسلمانان غیر عرب را موالی می نامیدند که موقعیت اجتماعی پاینتری نسبت به اعراب مسلمان داشتند.
25	تفکر جبرگرایی: بر اساس این فکر، تمامی آنچه برای انسان و جامعه رخ می دهد، خواست و تقدیر الهی است و هیچ گریزناز آن نیست.
26	علویان: به شیعیان و پیروان حضرت علی در دوره امویان گفته می شد.
27	مکتب اهل بیت: امامان شیعه در دوره امویان عمده کوشش خود را بر ترویج اسلام، مبارزه با جریان های فکری منحرف و تربیت شاگردان توانمند متمرکز کردند و منظومه ای از معارف اسلامی با عنوان مکتب اهل بیت به وجود آوردند.
28	سیاه جامگان: سپاه ابومسلم خراسانی که از مسلمانان عرب و غیر عرب تشکیل می شد و به دلیل لباس سیاه آنها به این نام مشهور شدند.
29	نهضت ترجمه: جنبش اقتباس و انتقال آثار علمی و فرهنگی ایران، یونان، مصر و هند به عالم اسلامی و ترجمه آنها به عربی در دوره عباسیان بود.
30	بیت الحکمه: مکانی که به منظور ترجمه آثار علمی دیگر تمدن ها به زبان عربی و تالیف کتاب و همچنین کانونی برای گفت و گوی علمی و تبادل افکار بود که در دوره عباسیان ساخته شد.
31	وکلائی ائمه: کسانی که در مکتب اهل بیت آموزش دیده و با اجازه آنان به عنوان مرجع امور دینی مردم در شهرهای مختلف فعالیت می کردند.
32	مذهب اسماعیلیه: شاخه ای از مذهب شیعه هستند که اسماعیل پسر امام جعفر صادق را که قبل از آن حضرت وفات یافته بود، به غلط به عنوان امام هفتم می شناسند.
33	فاطمیان: خاندانی از شیعیان اسماعیلی مذهب بودند که به استمرار امامت در فرزندان اسماعیل (پسر امام صادق) اعتقاد داشتند. و خلفای فاطمی خود را از نوادگان اسماعیل می دانستند.
34	شعوبیان: گروهی از ایرانیان که با مقایسه ایرانیان باستان با زندگی اعراب عصر جاهلیت، به تحقیر قوم عرب می پرداختند.
نهم	در این درس اصطلاح مهمی وجود ندارد.
35	اقطاع: به انواع مختلف واگذاری زمین به افراد نظامی یا صاحبان مشاغل دیوانی گفته می شد.
36	نظامیه: مدارس بود که به همت خواجه نظام المک توسی در دوره سلجوقی تاسیس شد و در آن علوم دینی آموزش داده می شد.

37	مغول ها: دسته هایی از قبایل زرد پوست بودند که در پی اقدامات سیاسی، نظامی و حقوقی چنگیز (تموچین) متحد و قدرتمند شدند.
38	ایلخانان: ایلخان به معنی خان تابع و ایلخانان به حکومتی گفته میشود که پس از تسلط مغولان بر ایران به دست هولاکو خان تشکیل شد.
39	یاسا: مجموعه قوانینی که توسط چنگیزخان برای مغولان تدوین شده بود. و در آن توصیه کرده بود مغولان از شهرنشینی دوری گزینند.
40	تزوکات: مجموعه قوانینی که بر اساس سنن مغولی توسط تیمور به وجود آمد.
دوازدهم	
در این درس اصطلاح مهمی وجود ندارد.	
41	اراضی ممالک: این دسته از اراضی کشور در اختیار و تملک والیان ایال تھا بود و آنها این زمی نها را میان زیردستان خود تقسیم می کردند.
42	اراضی خاصه: این زمین ها متعلق به شخص شاه بود و به ویژه از زمان شاه عباس درآمد آن برای اداره سپاه هزینه می شد.
43	اراضی وقفی: این اراضی توسط مردم یا شاه وقف می شد.گاهی مردم برای جلوگیری از دست اندازی حکام، زمین های خود را وقف می کردند.
44	املاک خصوصی: این زمین ها بسیار ناچیز بود و همواره در معرض مصادره قرار داشت.
45	چوپان بیگی: به پولی که دامداران دوره صفوی به عنوان مالیات به حکومت می پرداختند گفته می شد.
46	ازبکان: طایفه ای از مغولان بودند که هم زمان با روی کار آمدن صفویان بر منطقه ماوراءالنهر حکومت می کردند.
چهاردهم	
در این درس اصطلاح مهمی وجود ندارد.	
47	فرانک ها: دسته ای از ژرمن ها بودند که با تصرف سرزمین گُل، حکومت خود را بنیاد نهادند.
48	کومس یا کُنت: نهادی اداری در زمان امپراطوری روم که به عنوان نماینده پادشاه مناطق مختلف را اداره می کرد که شارلمانی آن را احیا کرد.
49	سرف: در قرون وسطا کار بر زوی زمین های اربابان (فئودالها) به عهده میلیون ها کشاورز وابسته به زمین بود که به آنها سرف می گفتند.
50	جنگ های صلیبی: به سلسله ای از جنگ ها گفته می شود که مسیحیان به دعوت پاپ و به فرماندهی شاهان و اشراف اروپایی علیه مسلمانان برپا کردند. این جنگ ها حدود دویست سال طول کشید و چون مسیحیان شرکت کننده در آن، نشان صلیب را بر لباس و پرچم های خود نصب کرده بودند، به جنگ های صلیبی مشهور شد.
51	رسم بخشش گناهان: رسمی در دوران قرون وسطا که شخص گناهکار در برابر کشیش به گناه خود اعتراف می کرد و خواهان بخشش می شد.
52	تفتیش عقاید یا انگیزسیون: کلیسا در قرون وسطا برای مقابله با بی دینی و بدعت گذاری و جلوگیری از اندیشه های مخالفان خود، از حربه تفتیش عقاید یا انگیزسیون استفاده می کرد. متهمان به بی دینی و بدعت گذاری از کلیسا اخراج و به سختی مجازات می شدند
53	رنسانس: به معنای نوزایی و تجدید حیات است و از نظر تاریخی به دگرگونی های فکری و فرهنگی گفته می شود که به منظور احیای فرهنگ یونان و روم باستان، از ایتالیا آغاز شد و به تدریج در بخش های دیگر اروپا گسترش یافت.
54	بورژوا: با گسترش شهرها و رشد تجارت، مشاغل و حرفه های گوناگونی شکل گرفت و گروه جدیدی از شهرنشینان ثروتمند شامل بازرگانان، بانکداران و صاحبان صنایع سر برآوردند که به آنها بورژا می گفتند.
55	اومانیسم: یکی از وجوه مهم تفکر رنسانس که ریشه در فرهنگ یونان باستان داشت، حرمت نهادن به اعتبار و ارزش انسان و تصدیق استعداد و توانایی های او بود، که از آن به عنوان اومانیسم یا انسان گرایی تعبیر می شود.
56	پروتستان: پس از اینکه مارتین لوتر نظریات خود را اعلام کرد پاپ از امپراتور روم در خواست کرد او را سرکوب کند. اما شاهزادگان اروپایی از او حمایت کردند و به پاپ و امپراتور اعتراض (پروتست) کردند به همین خاطر به پروتستان (معتضان) مشهور شدند.
موفق و پیروز باشید	

۱. تفاوت ها و شباهت های تاریخ های عمومی و سلسله ای را بیان کنید.
مؤلفان تواریخ عمومی تاریخ جهان را از آفرینش عالم آغاز می کردند و سپس به شرح زندگی حضرت آدم و دیگر پیامبران می پرداختند. پس از آن تاریخ اساطیری ایران را از کیومرث آغاز و تا پایان دوره ساسانیان ختم می کردند. در ادامه رویدادهای تاریخ اسلام و سلسله های ایرانی را تا زمان حیات خود ثبت و ضبط می کردند. اما در تواریخ سلسله ای فرمانروایان بزرگ و کوچک به منظور ثبت و ضبط رویدادهای دوران خود معمولاً افراد ادیب و دانشمند را تشویق و مأمور به تدوین این رویدادها می کردند.
۲. موضوع کتاب های سیاست نامه ها و اندرزنامه ها را با یکدیگر مقایسه کنید.
سیاست نامه موضوعاتی درباره شیوه کشورداری و مناسبات حکومت و مردم اند. ولی در اندرزنامه به اخلاق کشورداری و مناسبات اخلاقی فرمانروا و مردم می پردازند.
۳. روش تاریخ نگاری روایی و ترکیبی را با یکدیگر مقایسه کنید.
در تاریخ نگاری روایی مورخ روایت های مختلف و متعدد درباره یک موضوع واحد را با ذکر اسناد ذکر می کند و تاریخ نگاران هیچ گونه دخل و تصرفی در روایت ها نمی کردند و عیناً آنها را ذکر می کردند. ولی در روش تاریخ نگاری ترکیبی مورخ به جای ذکر همه روایات درباره ی یک موضوع، با مطالعه و مطابقت همه ی روایت ها، یک گزارش واحد از آنها تنظیم می کند. در این روش مورخ ناچار به گزینش و انتخاب است و امکان دارد برخی از جنبه های خبر از چشم او دور بماند.
۴. روش تاریخ نگاری روایی و تحلیلی را با یکدیگر مقایسه کنید.
در تاریخ نگاری روایی مورخ روایت های مختلف و متعدد درباره یک موضوع واحد را با ذکر اسناد ذکر می کند و تاریخ نگاران هیچ گونه دخل و تصرفی در روایت ها نمی کردند و عیناً آنها را ذکر می کردند. ولی در روش تاریخ نگاری تحلیلی مورخ با بررسی موشکافانه تمام اخبار و روایت های مربوط به یک رویداد و نقد آن ها، اقدام به تحلیل و تفسیر علل، آثار و پیامدهای آن واقعه می نماید.
۵. روش تاریخ نگاری ترکیبی و تحلیلی را با یکدیگر مقایسه کنید.
در روش تاریخ نگاری ترکیبی مورخ به جای ذکر همه ی روایات درباره ی یک موضوع، با مطالعه و مطابقت همه ی روایت ها، یک گزارش واحد از آنها تنظیم می کند. در این روش مورخ ناچار به گزینش و انتخاب است و امکان دارد برخی از جنبه های خبر از چشم او دور بماند. ولی در روش تاریخ نگاری تحلیلی مورخ با بررسی موشکافانه تمام اخبار و روایت های مربوط به یک رویداد و نقد آن ها، اقدام به تحلیل و تفسیر علل، آثار و پیامدهای آن واقعه می نماید.
۶. مورخان در دوران اسلامی، گزارش ها و نوشته های خود را به دو روش سال شماری و موضوعی تنظیم و ارائه می کردند، این دو روش را با یکدیگر مقایسه نمایید.
در روش سال شماری، حوادث به ترتیب زمان وقوع نوشته می شدند. مثلاً طبری در ذیل حوادث سال 61 ق وقایع محرم و عاشورا را گزارش می کند ولی در روش موضوعی یک موضوع خاص محور تاریخ نگاری قرار می گیرد. موضوع می تواندست یک شهر، جنگ ها یا طبقاتی از مردم مثل شعرا یا اطباء باشد. مثال: کتاب مروج الذهب و معادن الجواهر، نوشته علی بن حسین مسعودی.
۷. وجه اشتراک و تفاوت بین دو پیمان عقبه اول و دوم در اسلام را بنویسید.
در سال دوازدهم بعثت، ۱۲ مرد یثربی، هنگام مراسم حج در مکانی موسوم به عقبه در منا، با پیامبر بیعت کردند. این بیعت در تاریخ به پیمان عقبه اول معروف شده است. در مراسم حج سال سیزدهم بعثت، ۷۳ مرد و ۲ زن از اهالی یثرب در عقبه با رسول خدا پیمانی بستند که به عقبه دوم مشهور است.
۸. پیامدهای پیروزی مسلمانان در جنگ بدر و خندق را با یکدیگر مقایسه کنید.
غزوة بدر ضربه سنگین و جبران ناپذیری بر قریش وارد آورد و قدرت و موقعیت آنان را در منطقه حجاز تضعیف کرد. پس از آن، ساکنان آن منطقه گرایش بیشتری به رسول خدا و اسلام نشان دادند و ناکامی قریش در جنگ خندق و کاهش فعالیت های نظامی آنان علیه اسلام زمینه مساعدی برای نشر اسلام در میان قبیله های منطقه حجاز و گسترش حکومت پیامبر فراهم آورد.
۹. شیوه انتخاب «عمر» و «عثمان» را به عنوان خلیفه با یکدیگر مقایسه کنید.
انتخاب عمر: ابوبکر طی وصیت نامه مکتوبی، عمر بن خطاب را به جانشینی خود معرفی کرد.
انتخاب عثمان: خلیفه دوم پیش از مرگ، شورایی شش نفره تشکیل داد و اعضای آن را مأمور کرد که از میان خود یک نفر را به عنوان خلیفه برگزینند که سرانجام عثمان بن عفان از خاندان بنی امیه به عنوان خلیفه سوم انتخاب شد.

۱۰. اوضاع اجتماعی دوران خلفای نخستین را با یکدیگر مقایسه کنید.

ابوبکر و عمر: ابوبکر و عمر در دوران زمامداری خویش تا حدودی مراقب بودند که عدالت را میان افراد و گروه های مختلف مسلمان رعایت کنند و از هر دو گروه مهاجر و انصار افرادی را به سمت های فرماندهی سپاه و حکومت شهرها و نواحی مختلف قلمرو خلافت برمی گزیدند.

عثمان: برخی سیاست های خلیفه سوم، علاوه بر ایجاد نارضایتی در میان مسلمانان، باعث تشدید اختلافات و اوج گرفتن مجدد تعصبات طایفه ای و قبیله ای در درون جامعه اسلامی شد.

امام علی: در دوران حکومتش تلاش کرد با عمل به تعالیم اسلام و سنت رسول خدا، برادری و یگانگی دینی را به امت اسلامی بازگرداند. اما با موانع و مشکلات اساسی روبه رو شد.

۱۱. تحولات اقتصادی دوران خلفای نخستین را با یکدیگر مقایسه کنید.

عمر: در دوران خلافت عمر و عثمان، درآمدهای فراوانی از سرزمین های ثروتمندی که فتح شده بود به خزانه مسلمانان در مدینه سرازیر شد. خلیفه دوم این درآمدها را به عنوان عطایا میان مسلمانان توزیع کرد. نحوه توزیع عطایا توسط خلیفه دوم، اگرچه برپایه مساوات اسلامی نبود، اما ساده زیستی و سخت گیری او نسبت به کارگزاران خلافت و بزرگان قریش، از ثروت اندوزی و تجمل گرایی آنان جلوگیری کرد.

عثمان: در دوران خلیفه سوم، پذل و بخشش های فراوانی از بیت المال به افراد مختلف، به خصوص خاندان بنی امیه صورت گرفت. وی محدودیت هایی را که عمر برای ثروت اندوزی سران قریش ایجاد کرده بود، نادیده گرفت.

امام علی: در دوران خلافتش تلاش کرد که عدالت و مساوات اسلامی را اجرا کند. از این رو، بیت المال را به طور مساوی میان تمام مسلمانان اعم از عرب و غیرعرب، سپاه و سفید و بنده و آزاد تقسیم کرد.

۱۲. عوامل مؤثر در فتح سرزمین های شام و مصر توسط مسلمانان را با هم مقایسه کنید.

شام: ساکنان شام یا اینکه مسیحی بودند یا کلیسای قسطنطنیه اختلاف اساسی داشتند. اختلافات مذهبی و تفاوت های قومی، فرهنگی و زبانی که میان مردم توده های مردم شام با طبقه حکومتگر رومی وجود داشت.

مصر: مالیات های سنگین که به رومیان می پرداختند، اجازه نداشتند به مقام های عالی برسند. اختلاف شدید مذهبی که مسیحیان مصر یا رومیان داشتند. یهودیان مصر به علت عدم حمایت روم از آنها در برابر مسیحیان از آنها ناراضی بودند.

۱۳. موقعیت اجتماعی و سیاسی موالی در دوران حکومت امویان را با موقعیت اجتماعی و سیاسی ایرانیان در دوران حکومت عباسیان را

با یکدیگر مقایسه کنید.

موالی در زمان امویان موقعیت اجتماعی پایین تری نسبت به اعراب مسلمان داشتند و از برخی حقوق سیاسی، اجتماعی و اقتصادی خود محروم بودند. آنان اجازه نداشتند که منصب های سیاسی، نظامی و قضایی، مانند حکومت شهرها و ولایات، فرماندهی سپاه و قضاوت را بر عهده گیرند. اما ایرانیان در زمان عباسیان در کنار اعراب از جایگاه ممتازی در حکومت عباسیان برخوردار شدند و نقش مهمی را در اداره امور خلافت به عهده گرفتند. آنان علاوه بر تصدی منصب مهم وزارت و سایر مناصب دیوانی، در مواردی به فرماندهی سپاه و حکومت بر برخی ولایات منصوب شدند.

۱۴. نقش خاندان برمکی و خاندان سهل را در دستگاه خلافت عباسی با یکدیگر مقایسه کنید.

هارون اداره امور خلافت را به یحیی پسر خالد برمکی سپرد. یحیی و دو پسرش مدت هفده سال صاحب چنان قدرت و عظمتی بودند که این دوره در تاریخ به دوران فرمانروایی برمکیان معروف شده است؛ اما سرانجام به طور ناگهانی و بی رحمانه به دستور خلیفه از صفحه ی روزگار محو شدند. فضل بن سهل به عنوان وزیر مأمون و حسن بن سهل در منصب حاکم عراق، صاحب قدرت و جایگاه رفیعی شدند. خلیفه حتی تحت تأثیر وزیر قدرتمند خود، مرکز خلافت را از بغداد به مرو منتقل کرد و لباس و پرچم سپاه را که نشان عباسیان بود به رنگ سبز درآورد.

۱۵. روند پذیرش اسلام در ایران در سده نخست هجری، دوران اموی و دوران عباسیان را با یکدیگر مقایسه کنید.

سده نخست هجری: از اشاره های کوتاه منابع تاریخی می توان فهمید که در خلال فتح ایران، عده کمی از ایرانیان به اسلام گرویدند. تعدادی از دهقانان و دیگر بزرگان محلی و دسته هایی از جنگاوران، از جمله گروه هایی بودند که در جریان فتح ایران مسلمان شدند.

دوران اموی: در دوران خلافت بنی امیه نیز روند پذیرش اسلام در ایران کُند بود. رفتار غیراسلامی برخی از حاکمان اموی، محدودیت ها و موانعی را بر سر راه گروش به اسلام ایجاد کرد. قرار دادن مسلمانان غیرعرب در ردیف موالی و محروم کردن آنان از پاره ای حقوق اجتماعی و نیز گرفتن جزیه از نومسلمانان، از جمله این رفتارهای ناصواب بود.

دوران عباسیان: به دنبال یهود موقعیت سیاسی و اجتماعی ایرانیان در عصر خلافت عباسیان، گرایش به اسلام در ایران شتاب گرفت و سرانجام با روی کار آمدن سلسله های ایرانی در گوشه و کنار ایران، بیشتر ایرانیان مسلمان شدند.

۱۶. شیوه حکومت اعراب مسلمان بر ایران را در عصر خلفای نخستین، دوره خلافت امویان و عصر خلافت عباسیان با یکدیگر مقایسه کنید.

عصر خلفای نخستین: پس از فتح هر شهر و منطقه توسط اعراب مسلمان، به فرمان خلیفه، فردی از میان فرماندهان سپاه، سران قبیله ها و یا صحابه به حکومت آنجا منصوب می شد. از آنجا که اعراب تجربه چندانی در کشورداری نداشتند، اداره امور دیوانی، همچون گذشته در اختیار ایرانیان باقی ماند.

دوره خلافت امویان: مناطق مختلف ایران تحت فرمان و نظارت والی عراق اداره می شد؛ البته در مواقعی نیز خلفای اموی در عزل و نصب حاکمان مناطق مهمی مانند خراسان و آذربایجان به طور مستقیم دخالت می کردند. در آن دوره، حکومت شهرها و مناطق مختلف دنیای اسلامی از جمله ایران در انحصار کامل اشرافیت اموی و سران قبیله های عرب متحد آنان قرار داشت.

عصر خلافت عباسیان: با روی کار آمدن خاندان بنی عباس شرایط و اوضاع سیاسی و اجتماعی به نفع ایرانیان تغییر محسوسی یافت. برخی از سیاستمداران و دیوان سالاران ایرانی در حکومت عباسیان، به مناصب سیاسی و نظامی مهمی مانند وزارت، فرماندهی سپاه و حکومت شهرها و مناطق دسترسی پیدا کردند و از نفوذ و قدرت خود برای ترقی جایگاه ایران و ایرانیان در دستگاه خلافت استفاده کردند.

۱۷. خاستگاه اجتماعی سلسله های سامانیان و صفاریان را با هم مقایسه کنید.

سامانیان ریشه در خاندان های کهن دهقانی منطقه ماوراءالنهر داشتند. در واقع این سلسله را دودمان زمین دار پایه گذاری کردند. اما یعقوب مؤسس سلسله صفاریان رویگرزاده ای بود که فعالیت اجتماعی و سیاسی خود را با شرکت در گروه عیاران و جوانمردان سیستان آغاز کرد.

۱۸. حکومت های طاهریان و سامانیان را با سلسله های صفاریان و آل بویه از نظر نحوه به قدرت رسیدن مقایسه کنید.

بنیانگذاران حکومت های طاهریان و سامانیان با فرمان خلیفه عباسی به حکومت رسیدند. همچنین انتقال قدرت از امیری به امیری دیگر نیز در این حکومت ها با فرمان و تأیید خلیفه صورت می گرفت در مقابل سلسله های صفاریان و آل بویه بدون اجازه و تأیید خلیفه قدرت را به دست گرفتند.

۱۹. شیوه کسب قدرت دو سلسله طاهریان و علویان طبرستان را با هم مقایسه کنید.

بنیان گذاران سلسله طاهریان با فرمان خلیفه عباسی به حکومت رسیدند اما بنیان گذاران سلسله علویان طبرستان بدون اجازه و تأیید خلیفه قدرت را به دست گرفتند.

۲۰. روابط سلسله های طاهریان و علویان طبرستان را با خلفای عباسی با یکدیگر مقایسه کنید.

امیران طاهری عموماً نسبت به خلفا اظهار اطاعت ظاهری می کردند و با مواردی با دشمنان خلافت مانند علویان طبرستان و خوارج در سیستان سر ستیز داشتند. اما رابطه علویان طبرستان با خلافت عباسی همواره خصومت آمیز بود؛ زیرا امیران شیعه مذهب بودند و خود مدعی خلافت بودند و عباسیان را غاصب خلافت می شمردند.

۲۱. روابط سلسله های زیاریان و آل بویه را با خلافت عباسی با یکدیگر مقایسه کنید.

روابط زیاریان با خلافت عباسی فراز و نشیب زیادی داشت. مرداوید با شکست سپاهیان خلیفه، شهرها و ولایات مختلف ایران را گرفت و عاملان خلیفه را از آنجا راند. مرداوید حتی خیال حمله به بغداد و نابودی خلافت عباسی را در سر می پروراند. اما پیش از اقدام به این کار، توسط غلامان شورشی خود کشته شد. جانشینان وی که قلمروشان به گرگان و طبرستان محدود شده بود، از بلندپروازی مرداوید دست کشیدند و نسبت به خلیفه بغداد اظهار اطاعت کردند.

یکی از مؤسسان حکومت آل بویه (احمد) با مشاهده اوضاع ناپسندان خلافت، بغداد را تسخیر کرد اما خلافت را از بین نبرد. امیران آل بویه بیش از یک قرن خلافت عباسی را تحت سلطه خود داشتند و عزل و نصب خلیفه به میل آنان انجام می گرفت. البته آنان حرمت و شأن خلافت را نگه می داشتند و چنین وانمود می کردند که تابع خلیفه هستند.

۲۲. پیامد سیاسی، اقتصادی و مذهبی ظهور سلسله های ایرانی در فاصله سده های سوم تا پنجم هجری را با یکدیگر مقایسه کنید.

پیامد سیاسی: کاهش و زوال تدریجی سلطه سیاسی نظامی خلفای عباسی بر ایران بود. پس از آنکه اداره امور مناطق مختلف کشور در اختیار کارگزاران ایرانی قرار گرفت، به مرور آرامش نسبی بر جامعه حکم فرما و از شدت آشوب ها و جنبش های سیاسی، اجتماعی و مذهبی کاسته شد.

پیامد اقتصادی: در دوران حکومت های طاهریان، سامانیان و آل بویه فعالیت های اقتصادی از رونق مناسبی برخوردار بود. در آن زمان کشاورزی، تجارت و صنعت رشد چشمگیری یافت. به واسطه چنین رشدی بود که شهر و شهرنشینی در قلمرو آل بویه گسترش یافت.

پیامد مذهبی: روند گرایش به اسلام شتاب بیشتری گرفت و اکثریت مردم ایران در دوره آنان به دین اسلام درآمدند.

۲۳. نقش سلسله صفاریان و سامانیان را در ترویج زبان فارسی با یکدیگر مقایسه کنید.

در زمان صفاریان، یعقوب لیث که امیری مبین دوست و علاقمند به فرهنگ ایرانی بود، شاعران را به سرودن شعر فارسی تشویق می کرد. در زمان سامانیان زبان و ادب فارسی اوج گرفت. امیران و وزیران ایران دوست و فرهنگ پرور سامانی زحمات فراوانی برای ترویج این زبان کشیدند. آنان شاعران و نویسندگان فارسی گو را تشویق و حمایت می کردند.

۲۴. نظام اداری دوره خوارزمشاهی را با دوره سلجوقی مقایسه کنید.

نظام اداری دوره خوارزمشاهی تداوم نظام اداری سلجوقی بود با این تفاوت که اختیارات برخی دیوان ها نسبت به دوره سلجوقی تغییر نام یافت و برخی دیوان های جدید نیز تشکیل شد. در این دوره قدرت و نقش وزیر نسبت به دوره سلجوقی به شدت کاهش یافت و حتی در مواردی منصب وزیر حذف شد.

۲۵. نهاد وزارت را در دوره سلجوقی و خوارزمشاهی با یکدیگر مقایسه کنید.

در عصر سلجوقی، دیوان وزارت که در رأس آن وزیر قرار داشت به شکوهمندی بی نظیری رسید. همه دیوان های سلجوقی زیر نظر وزیر کار می کردند. امادر دوره خوارزمشاهی قدرت و نقش وزیر نسبت به دوره سلجوقی به شدت کاهش یافت و حتی در مواردی منصب وزیر حذف شد.

۲۶. مبانی نظام حقوقی و قضایی مغولان و تیموریان را مقایسه کنید.

مغول ها پیش از آنکه مسلمان شوند بر پایه مجموعه قوانینی موسوم به یاسا عمل می کردند و دعاوی حقوقی آن ها در دادگاهی موسوم به برغو و زیر نظر یرغوجی حل و فصل می شد. پس از مسلمان شدن مغول ها یاسا و سنت های مغولی تا حد زیادی از رونق افتاد اما برخی از این سنن تا زمان تیموریان نیز ادامه داشت به گونه ای که تیمور نیز با وجود مسلمان بودن به نسب مغولی و سنت های مغولی افتخار می کرد و خود مجموعه قوانینی موسوم به تزوکات را وجود آورد. با این حال در سراسر عهد تیموریان قوانین شرعی و عرفی مبانی زندگی اجتماعی و داوری حقوقی ایرانیان بود.

۲۷. هنر نگارگری و نقاشی را در عصر ایلخانی و عصر تیموری با یکدیگر مقایسه کنید.

در عصر ایلخانی هنر نگارگری که تلفیقی از سنت های نقاشی ایرانی و چینی بود، بیشتر در کتاب آرایی و مصور ساختن کتاب های تاریخی و متون ادبی و نیز کتاب های پزشکی، جانورشناسی و نجوم جلوه گر شد. هنر نگارگری در روزگار جانشینان تیمور چون شاهرخ و نوادگانش از جمله بایسنقر میرزا، در سراسر ایران به ویژه خراسان گسترش شگفت انگیز یافت. در این دوره، مصور کردن کتاب های گوناگون از نجوم گرفته تا شاهنامه و دیوان های شعر به لحاظ کمی و کیفی افزایش پیدا کرد و کتاب هایی با قطع بزرگ پدید آمد.

۲۸. اوضاع ادبی دوران ایلخانان و تیموریان را با یکدیگر مقایسه کنید.

در دوره فرمانروایی ایلخانان زبان فارسی در قلمرو نظم و نثر رو به رشد گذاشت و به احیا و تقویت هویت ایرانی کمک کرد. در این دوره شعر حماسی و شاهنامه سرایی متداول بود. در عصر تیموری، شعر و شاعری رواج بیشتری یافت. شاهرخ، سلطان حسین بایقرا و امیر علیشیر نوایی، وزیر شاعر او به زبان و ادب فارسی توجه جدی داشتند و شاعران و ادیبان را همه گونه پشتیبانی و تشویق می کردند. در این دوره شعر و شاعری گسترش فراوانی در میان مردم عادی داشت و بسیاری از شاعران از میان قشرهای مختلف مردم برخاستند.

۲۹. اوضاع داخلی و خارجی حکومت صفویان را در سال های آغازین پادشاهی شاه تهماسب اول و شاه عباس اول با یکدیگر مقایسه کنید.

در سال های آغازین پادشاهی شاه تهماسب اول، اوضاع حکومت صفوی بسیار آشفته و ناپایمان بود؛ از یک سو، سران ایلات قزلباش به خودسری و نافرمانی پرداختند و با یکدیگر به نزاع برخاستند و از سوی دیگر، ازبکان از شرق و عثمانی ها از غرب به مرزهای ایران

هجوم آوردند. در ابتدای پادشاهی شاه عباس اول، اوضاع داخلی و خارجی ایران ما به شدت نابسامان بود. از یک سو، سران قزلباش به جان هم افتاده و شاه را بازیچه اهداف و اغراض طایفه و ایل خود قرار داده بودند و از سوی دیگر در غرب، ارتش عثمانی مناطق وسیعی از خاک ایران را اشغال کرده بود و در شرق نیز ولایت خراسان هدف تهاجم و تخریب شدید ازبکان قرار داشت.

۳۰. وضعیت حکومت صفوی را در دوران شاه صفی و شاه عباس دوم مقایسه کنید.

شاه صفی نوه و جانشین شاه عباس اول از تعادل روحی و سلامت عقل بهره کافی نداشت. او دستور به قتل سردار با کفایتی مانند امام قلی خان حاکم فارس داد در زمان همین شاه بود که قندهار توسط گورکانیان هند از ایران جدا شد. شاه عباس دوم پسر و جانشین شاه صفی اگر چه نسبت به پدر شجاعت و لیاقت بیشتری داشت و قندهار را پس گرفت اما نتوانست روند ضعف و انحطاط حکومت صفویان را متوقف سازد.

۳۱. اراضی ممالک و اراضی خاصه را در دوران صفویه با یکدیگر مقایسه کنید.

اراضی ممالک در اختیار و تملک والیان ایالت ها بود و آن ها این زمین ها را میان زیردستان خود تقسیم می کردند. اما اراضی خاصه متعلق به شخص شاه بود و به ویژه از زمان شاه عباس درآمد آن برای اداره سپاه هزینه می شد.

۳۲. وضعیت تاریخ نگاری عصر ایلخانان و تیموریان را با عصر صفوی مقایسه کنید.

تاریخ نگاری در عصر ایلخانان و تا حدودی دوره تیموریان رواج و پیشرفت چشمگیری داشت. علاقمندی ایلخانان و فرمانروایان تیموری به جاودانه ساختن کشورگشایی و موفقیت های سیاسی و نظامی خود و خودآگاهی رجال ایرانی، تأثیر بسزایی بر رشد و شکوفایی تاریخ نگاری در آن عصر نهاد. تاریخ نگاری در دوره صفوی در سه حوزه تاریخ عمومی، تاریخ محلی و تک نگاری ادامه یافت، هرچند به طور کلی نسبت به دوره مغول و تیموری تا حدی دچار افول شد.

۳۳. در سلسله مراتب نظام فتودالی، وظایف «واسال» و «سرف» را با یکدیگر مقایسه کنید.

واسال ها موظف بود که هنگام جنگ ارباب را یاری دهد، از کاخ و کوشک او حفاظت نماید و به او عوارض و مالیات بپردازد. سرف ها بر روی زمین های اربابان (فتودال ها) کار می کردند و اجازه نداشت که ملک ارباب خود را ترک کند، اما در عین حال مانند برده نیز نبود که قابل خرید و فروش باشد.

۳۴. وضعیت علم و آموزش را در نیمه اول قرون وسطا را با نیمه دوم قرون وسطا مقایسه کنید.

در نیمه نخست قرون وسطا به دلیل افول شهرها، فعالیت های علمی و فرهنگی کساد و بی رونق شده و عمده آموزش به تربیت کشیشان و مبلغان مذهبی اختصاص یافت و به طور کلی کلیسا تسلط کاملی بر فرهنگ و نظام تعلیم و تربیت داشت. در نیمه دوم قرون وسطا به ویژه بعد از جنگ های صلیبی، به سبب رونق شهرهای اروپایی و افزایش ثروت و رشد جمعیت شهری، نیاز به علم و آموزش بیشتر شد.

۳۵. اعتقادات اومانیست ها و کلیسا در مورد «انسان» را با یکدیگر مقایسه کنید.

انسان گرایان یا اومانیست ها انسان را محور و مدار جهان می شمردند و اعتقاد داشتند که معیارهای اخلاقی و ارزش ها و هنجارهای اجتماعی باید بر پایه خواسته های او ایجاد شود اما کلیسا مروج این عقیده بود که انسان فقط برای خدمت به خداوند خلق شده است و دنیاگرایی و میل به لذت جویی او را از رسیدن به سعادت و خوشبختی در جهان آخرت باز می دارد.

تهیه کننده: مهران زنگنه – دبیر تاریخ شهرستان ایذه – فروردین ۱۴۰۴

نگ نگاری: نوعی تاریخ نگاری است که مؤلفان عموماً به اشاره فرمانروا، تاریخ زندگی او را به صورت متمرکز و ویژه مورد توصیف و ثبت و ضبط قرار می دادند.

روش سال شماری: نوعی روش ارائه و تنظیم گزارش ها و نوشته های تاریخی بود که مورخان در دوران اسلامی در این روش حوادث را به ترتیب زمان وقوع می نوشتند.

روش موضوعی: نوعی روش ارائه و تنظیم گزارش ها و نوشته های تاریخی بود که مورخان در دوران اسلامی در این روش یک موضوع خاص محور تاریخ نگاری قرار می گیرد. موضوع می توانست یک شهر، جنگ ها یا طبقاتی از مردم مثل شعرا یا اطباء باشد.

قبیله: یک واحد اجتماعی و سیاسی مستقل به حساب می آمد و شامل تمامی مردمی می شد که دارای نیای مشترک بودند و با یکدیگر پیوند خونی داشتند.

تعصب یا عصبیت قبیله ای: وابستگی شدید اعراب به قبیله خود، موجب به وجود آمدن تعصب یا عصبیت قبیله ای شده بود. تعصب قبیله ای، نقش زیادی در بروز جنگ و خون ریزی های پی در پی در شبه جزیره عربستان داشت.

شجاع: به کسی که در نزاع ها و جنگ های فردی و قبیله ای که اغلب به قصد انتقام مجویی و غارتگری صورت می گرفت، با جرأت و جسارت تمام بجنگد و نهایت پی رحمی را از خود نشان دهد.

حنفاء: معبودی از اعراب بودند که به پیروی از حضرت ابراهیم، از پرستش بت ها امتناع می کردند و از گوشت قربانی آن ها نمی خوردند. اینان به حنفاء معروف شدند.

جاهلیت: دلالت بر فرهنگ و اخلاق خشن، گستاخ و کینه جوئی دارد که از خلق و خوی تند و سرکش اعضای آن جامعه سرچشمه می گرفت و تعصب قبیله ای و پیروی کورکورانه از اجداد قبیله در آن جامعه، جایگزین تعقل، منطق و بردباری شده بود.

اهل صفه: برخی از مهاجران بی بضاعت در جوار مسجدی که در مدینه ساخته شد اقامت گزیدند و به اهل صفه مشهور شدند.

صلح حدیبیه: صلحی که بین پیامبر و مشرکان قریش در سال ششم هجرت انجام شد و قرآن را فتح و پیروزی آشکار برای اسلام معرفی کرده است.

سال وفود: سال اسلام آوردن قبیله هاست. در این سال هیئت های نمایندگی قبیله های مختلف عرب از هر سو به مدینه آمدند و ضمن پذیرش اسلام، فرمانبرداری خود را از رسول خدا اعلام کردند.

دارالندوه: مکانی در مکه که در آنجا سران مشرکین برای کشتن پیامبر(ص) تصمیم گیری کردند.

حجّه الوداع: آخرین مراسم حجی که پیامبر در سال دهم هجری به همراه جمعیت زیادی از مسلمانان برگزار کرد.

جزیه: مالیات سرانه ای بود که به مردان بالغ اهل کتاب (یهودیان، مسیحیان و زرتشتیان) که به لحاظ مالی توانایی پرداخت آن را داشتند، تعلق می گرفت بودند.

موالی: در زمان امویان به مسلمانان غیر عرب موالی می گفتند.

مکتب اهل بیت: پس از امام سجاد، امامان شیعه، عمده کوشش خود را بر ترویج اسلام، مبارزه با جریان های فکری منحرف و تربیت شاگردان توانمند متمرکز کردند و منظومه ای از معارف اسلامی با عنوان مکتب اهل بیت به وجود آوردند.

سیاه جامگان: افراد سپاه ابومسلم که شامل مسلمانان ایرانی و عرب ساکن خراسان بودند، پرچم های سیاه را که نشان عباسیان بود، برافراشتند و به سیاه جامگان مشهور شدند.

نهضت ترجمه: جنبش اقتباس و انتقال آثار علمی و فرهنگی تمدن های ایران، یونان، مصر و هند به عالم اسلامی و ترجمه آنها به زبان عربی در دوره عباسیان بود.

بیت الحکمه: مکانی بود که در زمان عباسیان همواره تعدادی از مترجمان زبده در آنجا به ترجمه کتاب از زبان های مختلف به عربی اشتغال داشتند. همچنین کانونی برای گفت و گوی علمی و تبادل افکار نیز بود.

وکلائی ائمه: کسانی بودند که در مکتب اهل بیت آموزش دیده بودند و با اجازه آنان به عنوان مرجع امور دینی مردم در شهرهای مختلف ایفای نقش می کردند.

دارالعلم: مرکز علمی بزرگ در قاهره شکل گرفت و استادان بزرگی در آن مرکز علمی به تدریس علوم مختلف از قبیل فقه، نجوم، طب، ادبیات و... گماشته شدند که به آن دارالعلم می گفتند.

فتح الفتوح: پیروزی اعراب مسلمان در جنگ نهاوند، سرنوشت حکومت ساسانی را قطعی کرد (۲۱ق.). فاتحان این پیروزی را فتح الفتوح نامیدند.

شعوبیان: گروهی از ایرانیان از طریق مقایسه زندگی ایرانیان باستان با زندگی اعراب عصر جاهلیت، به تحقیر قوم عرب پرداختند. اینان به شعوبیان معروف شدند.

عصر نظام الملک: نقش نظام الملک در ساختار نظام اداری ایران عصر سلجوقی به اندازه ای برجسته است که دوران وزارت وی را می توان «عصر نظام الملک» نامید.

مدارس نظامیه: نظامیه ها که به همت خواجه نظام الملک توسی در بغداد، اصفهان و نیشابور ایجاد شد. این مدارس که اختصاصی به تدریس فقه شافعی و دانش های وابسته به آن داشت.

اقطاع: در عصر سلجوقی شکلی از زمین داری با عنوان اقطاع که در دوره حکومت آل بویه رایج بود گسترش یافت. اقطاع به انواع مختلف واگذاری زمین به افراد نظامی یا صاحبان مشاغل دیوانی گفته می شد.

ایلخانان: حکومت ایلخانی یا ایلخانان به حکومتی گفته می شود که پس از تسلط مغولان بر ایران به دست هولاکوخان نوه چنگیزخان تشکیل شد.

شَمَنی: مغولان در آغاز پیرو آیینی ساده موسوم به «شَمَنی» بودند که زیر نظر روحانیانی با عنوان «شَمَن» اداره می شد. پیروان این آیین، مجموعه ای از مظاهر طبیعت را می پرستیدند و هرچند به خدای بزرگ اعتقاد داشتند، اما خداپرستی آنان ناقص بود.

یرغو و یرغویچی: دعاوی حقوقی مغول ها تا پیش از آنکه مسلمان شوند در دادگاهی موسوم به یرغو و زیر نظر یرغویچی حل و فصل می شد.

چوپان بیگی: به مالیاتی که دامداران در دوره صفوی پرداخت می کردند چوپان بیگی می گفتند.

مُعید: در مدارس دوره صفوی، مدرسان دستیارانی داشتند که به آن ها خلیفه (مبصر) یا مُعید گفته می شد و استاد را در امر آموزش کمک می کردند.

مکتب نگارگری قزوین: سبک نقاشی مجموعه آثار خلق شده در دومین پایتخت صفوی به عنوان مکتب نگارگری قزوین نامیده و معروف شد.

مکتب اصفهان: مکتب نقاشی که آقا رضا عباسی در زمان شاه عباس اول با طرح ها و نوآوری های بی نظیرش، در اصفهان پایه گذاری کرد. **امپراتور مقدس روم:** شارلمانی همچون پدر و نیای خود با پاپ متحد شد و از او در برابر دشمنان و رقیبانش پشتیبانی کرد و پاپ نیز لقب «امپراتور مقدس روم» را به او داد

کومس یا کُنت: نهادی اداری مربوط به دوران امپراتوری روم بود که شارلمانی برای اداره قلمرو خود دوباره آن را احیا کرد. کُنت ها به عنوان نماینده پادشاه، مناطق مختلف امپراتوری فرانک ها را اداره می کردند.

واسال (باجگزار): در قرون وسطا واسال فردی بود که به ارباب خود سوگند وفاداری یاد می کرد و موظف بود که هنگام جنگ او را یاری دهد، از کاخ و کوشک او حفاظت نماید و به او عوارض و مالیات بپردازد.

سرف: در قرون وسطا کار بر روی زمین های اربابان (فئودال ها) به عهده میلیون ها کشاورز وابسته به زمین بود که به آنها سرف می گفتند. **جنگ های صلیبی:** به سلسله ای از جنگ ها گفته می شود که مسیحیان به دعوت پاپ و به فرماندهی شاهان و اشراف اروپایی علیه مسلمانان برپا کردند این جنگ ها حدود ۲۰۰ سال طول کشید و چون مسیحیان شرکت کننده در آن نشان صلیب را بر لباس و پرچم های خود نصب کرده بودند به جنگ های صلیبی مشهور شد.

تفتیش عقاید (انکیزیسیون): کلیسا در قرون وسطا برای مقابله با بی دینی و بدعت گذاری و جلوگیری از اندیشه های مخالفان خود از حربه تفتیش عقاید یا انکیزیسیون استفاده می کرد.

رنسانس: تفکر و سبک جدید زندگی که اساس آن بر نوزایی و تجدید حیات فرهنگ یونان و روم باستان قرار داشت.

بورژوا: در عصر رنسانس با گسترش شهرها و رشد تجارت مشاغل و حرفه های گوناگونی شکل گرفت و قشر جدیدی از شهرنشینان ثروتمند شامل بازرگانان، بانکداران و صاحبان صنایع سر برآوردند که به آن ها «بورژوا» می گفتند.

اومانیسم (انسان گرایی): اومانیسم یعنی حرمت نهادن به اعتبار و ارزش انسان و تصدیق استعداد و توانایی های او. اومانیسم ها انسان را موجودی می شمردند که زندگی دنیوی او ارجمند و مهم است.

اصلاح دین: مورخان سلسله حوادث و تحولاتی که در قلمرو مسیحیت در اروپا در فاصله قرون ۱۴ تا ۱۷ م. رخ داد را به نام اصلاح دین تعبیر می کنند.

پروتستان: پاپ، یا تکفیر لوتر از امپراتور مقدس روم خواست تا او را سرکوب کند. اما شاهزادگان آلمانی از لوتر حمایت کردند و به پاپ و امپراتور اعتراض (پروتست) کردند. از این روی آنان به پروتستان معروف شدند.

تهیه کننده: مهران زنگنه – دبیر تاریخ شهرستان ایذه – فروردین ۱۴۰۴



بسمه تعالی

در این جزوه تمام سوالات (توصیف، فهرست و طبقه بندی اجزا یا ویژگی های پدیده های تاریخی) کتاب تاریخ پایه یازدهم به تفکیک درس جمع آوری شده است. امیدوارم مورد استفاده مفید دانش آموزان عزیز قرار گیرد.

تهیه کننده زانیار رحمانی مقدم / دبیر تاریخ استان کردستان شهرستان مریوان

درس اول	
1	انواع منابع غیر نوشتاری را نام ببرید. 1. محوطه ها و بناهای تاریخی 2. ابزارها و وسایل دست ساخته انسان 3. آثار شفاهی
2	انواع منابع و مراجع نوشتاری را نام ببرید. 1. کتاب های تاریخی 2. سفرنامه ها 3. نوشته های جغرافیایی 4. ادبیات و متون ادبی 5. سیاست نامه ها و اندرزنامه ها
3	انواع کتاب های تاریخی را نام ببرید. 1. تاریخ عمومی 2. تاریخ محلی 3. تاریخ سلسله ای 4. تک نگاری 5. تاریخ های منظوم
درس دوم	
1	انواع معیار های سنجش اخبار تاریخی را نام ببرید. 1. سنجش اعتبار و نقد راوی 2. سنجش و اعتبار و نقد گزارش ها و منابع تاریخی
2	در سنجش اعتبار و نقد راوی چه مواردی مورد بررسی قرار می گیرد؟ 1. موضوعاتی نظیر ویژگی های هویتی روایت کننده خبر، محل تولد و زندگی، گرایش فکری، مذهبی و سیاسی و جایگاه علمی او 2. علایق و انگیزه و هدف از بیان خبر 3. بررسی فاصله زمانی و مکانی راوی و خبر
3	در سنجش اعتبار و نقد گزارش ها و منابع تاریخی چه معیارهای مورد استفاده قرار می گیرد؟ 1. مطابقت با عقل 2. مقایسه و تطبیق با سایر منابع و شواهد 3. مطابقت با نتایج تحقیقات باستان شناسی 4. سنجش گزارش ها بر اساس زمان و مکان 5. اعتبار سنجی با تکیه بر دستاوردهای علوم تجربی 6. اعتبارسنجی به کمک دستاوردهای سایر علوم انسانی
4	انواع روش های تاریخ نگاری را نام ببرید. 1. تاریخ نگاری روایی 2. تاریخ نگار ترکیبی 3. تاریخ نگاری تحلیلی
5	مهمترین ویژگی ها تاریخ نگاری روایی را نام ببرید. 1. مورخ بدون هیچ دخل و تصرفی در روایت ها عینا آن را نقل می کرد 2. مورخ هیچ نقد و نظری در مورد درستی و نادرستی خبر ارائه نمی دهد.
درس سوم	
1	شاخص ترین ارزش های حاکم بر نظام قبیله ای در شبه جزیره عربستان را نام ببرید. 1. افتخار به حسب و نسب 2. احترام به روابط خونی و خویشاوندی 3. اطاعت بی چون و چرا از رئیس یا شیخ قبیله 4. پشتیبانی بی قید و شرط از افراد قبیله در هر شرایطی
2	دو مورد از شرایط و ویژگی های سیاسی حاکم بر شبه جزیره عربستان را نام ببرید. 1. قبیله ها به صورت پراکنده می زیستند و حکومت فراگیر و قدرتمندی وجود نداشت. 2. برخی از قبایل مانند قریش به سبب کلید داری خانه کعبه و روابط تجاری و بازرگانی قدرت قابل توجهی در میان قبایل دیگر داشتند.
3	دین و اعتقاد مردم شبه جزیره عربستان قبل از ظهور اسلام دارای چه مشخصه ها و ویژگی های بود؟ پرستش بت های سنگی و چوبی فراوان و قربانی و نذر کردن برای آنها 2. بی اعتقادی به زندگی پس از مرگ
4	دو مورد از مشخصه های جاهلیت مردم شبه جزیره عربستان قبل از اسلام را نام ببرید. 1. فرهنگ و اخلاق خشن، گستاخ و کینه جوئی که از خلق و خوی تند و سرکش اعضای آن جامعه سرچشمه گرفته بود. 2. تعصب قبیله ای و پیروی کورکورانه از اجداد قبیله در آن جامعه، جایگزین تعقل، منطق و بردباری شده بود.
5	چند مورد از صفات بارز پیامبر قبل از بعثت را نام ببرید. 1. راستگویی 2. امتداری 3. درستکاری 4. خرمندی 5. خوشرویی 6. خوش خلقی

6	مشرکان مکه برای جلوگیری از برانگیخته شدن تعصبات قبیله ای و جنگ و خون ریزی میان قبایل به سبب دشمنی و درگیری با پیامبر و مسلمانان چه اقداماتی انجام دادند؟ 1. هر طایفه از مسلمان شدن افراد طایفه خود جلوگیری کند و با افرادی که از طایفه خود ایمان آورده بودند برخورد کند. 2. ابوطالب رئیس قبیله بنی هاشم را در تنگنا قرار دادند که برادرزاده خود (حضرت محمد) را وادار به دست کشیدن از عقاید خود کند و یا او را به مشرکین بسپارد.
درس چهارم	
1	یثرب از لحاظ سیاسی دارای چه ویژگی های بود. 1. قبیله ها و طایفه های یثرب پراکنده و مستقل از یکدیگر بودند 2. هیچ گونه حکومت یا سلطه اشراف قبیله ها در این شهر وجود نداشت.
2	دو مورد از ویژگی های اقتصادی شهر یثرب را بیان کنید. 1. از لحاظ اقتصادی شهر ثروتمندی نبود 2. مردم آن به کشاورزی اشتغال داشتند و درآمد بالایی نداشتند. 3. برخلاف مکیان روابط سیاسی و اقتصادی گسترده با سایر قبایل و شهرها نداشتند.
3	دو مورد از اقدامات پیامبر به محض ورود به مدینه را نام ببرید. 1. قطعه زمینی که متعلق به دو یتیم بود برای بنای مسجد خریداری کرد. 2. اتاق های کوچکی در نزدیک مسجد برای سکونت خود ایجاد کرد. 3. قطعه زمین های که صاحب نداشت به مهاجران داد که برای خود خانه بسازند.
4	پیامبر اسلام به منظور ایجاد همبستگی بین مهاجرین و انصار و تامین نظم و امنیت در شهر مدینه چه اقداماتی انجام داد؟ پیمان برادری و پیمان نامه عمومی مدینه را میان مهاجرین و انصار و ساکنین شهر یثرب منعقد کرد.
5	مهمترین دشمنان پیامبر و مسلمانان پس از هجرت پیامبر به مدینه به ترتیب چه کسانی بودند؟ 1. مشرکان مکه 2. منافقان 3. یهودیان
6	دو مورد از اقدامات منافقان مدینه بر ضد پیامبر و مسلمانان را بنویسید. 1. تشویق یهودیان به مقاومت در مقابل پیامبر 2. تحریک انصار علیه مهاجرین 3. جدایی از سپاه اسلام در جنگ احد و تبوک و شرکت نکردن در جنگ
7	دو مورد از اقدامات یهودیان بر ضد پیامبر و مسلمانان را بنویسید. 1. کارشکی علیه و حکومت اسلامی و همدستی با دشمنان اسلام 2. تلاش برای زنده کردن کینه و دشمنی میان مسلمانان
8	پیامبر در مقابل دشمنی های یهودیان چه اقداماتی انجام داد؟ 1. طی سه مرحله لشکر کشی به حضور آنها در مدینه پایان داد. 2. تغییر قبیله مسلمانان از بیت المقدس به کعبه
9	شیوه حکومت داری پیامبر دارای چه خصوصیات و ویژگی های بود؟ 1. نظام حکومتی پیامبر فاقد تشکیلات و سلسله مراتب گسترده بود. 2. رسول خدا کاخ و نگبان شخصی نداشت و دوران زمامداری او فاقد مراسمات و تجملات مرسوم پادشاهان بود 3. پایگاه حکومتی پیامبر مسجد بود 4. در بسیاری از مسائل حکومتی به ویژه جنگ و صلح با اصحاب خود مشورت می کرد.
10	یک مورد از نمونه های مشورت پیامبر با اصحاب خود را بنویسید. پیش از جنگ احد، با یارانش درباره چگونگی مقابله با مشرکان، مشورت کرد. نظر پیامبر بر آن بود که در مدینه با دشمن روبه رو شوند، اما ایشان نظر اکثریت را پذیرفت که بیرون از شهر با سپاه دشمن بجنگند.
11	دو مورد از ویژگی های سپاه و مدیریت امور نظامی دوران حکومت پیامبر را بنویسید. 1. جهاد و دفاع وظیفه تمام مسلماتانی بود که توانایی انجام آن را داشتند. 2. مسلمانان به خاطر حضور در سپاه و شرکت در جنگ حقوق نمی گرفتند. اما سهم خود را از غنیمت های جنگی دریافت می کردند. 3. هزینه تأمین جنگ افزارهای نظامی مانند سلاح، اسب و سایر تجهیزات جنگی نیز به عهده جنگاوران بود. 4. رسول خدا، همواره به نظم و آمادگی رزمی مسلمانان اهمیت میداد و بر آموزش های نظامی سپاه نظارت دقیق داشت.
12	دو مورد از نمونه های اهمیت پیامبر به تعلیم و تربیت را بنویسید. 1. در جنگ بدر شرط آزادی هر یک از اسیران باسواد را آموزش دادن خواندن و نوشتن به ده نفر مسلمان تعیین کرد. 2. فرستادن معلمانی به شهرهای مختلف برای تعلیم قرآن و احکام اسلامی
13	سه مورد از اموالی که پیامبر برای اداره امور در اختیار داشت را بنویسید. غنایم جنگی، زکات، جزیه

14	دو مورد از ویژگیهای خلق و خوی پیامبر را نام ببرید. 1. پیامبر در میان مردم و با مردم زندگی می کرد. (تنها چیزی که او را از مردم متمایز می ساخت وحی بود) 2. چهره ای گشاده و خنده رو و قلبی مهربان داشت. 3. با همسران خود مدارا می کرد و اهل بیت را گرمای می داشت 4. با دشمنان پس از تسلیم با ملایمت برخورد می کرد و انتقام نمی گرفت. 5. خوراک و پوشاک او ساده بود 6. علاقه فراوان به پاکیزگی و نظافت داشت.
درس پنجم	
1	در دوره خلفای راشدین مهمترین موضوعات جامعه مسلمانان چه بود؟ 1. جانشینی پیامبر 2. اداره حکومت 3. تثبیت اسلام در شبه جزیره عربستان 4. فتوحات مسلمانان در خارج از شبه جزیره عربستان
2	چه گروه های با خلافت یا حکومت ابوبکر بن ابی قحافه به مخالفت پرداختند؟ 1. گروهی اول مسلمانانی که در سالهای پایانی زندگی پیامبر ایمان آورده بودند و با اسلام انس و آشنایی نداشتند. (مشهور به مرتدان) 2. گروه دوم افرادی که ادعای پیامبری می کردند. (مشهور به پیامبران دروغین) 3. گروه سوم کسانی که ابوبکر بن ابی قحافه را به عنوان خلیفه قبول نداشتند.
3	دو مورد از اقدامات خلیفه سوم (عثمان بن عفان) را بنویسید. 1. حکم بن ابی العاص را که پیامبر به طائف تبعید کرده بود، به مدینه بازگرداند 2. شماری از افراد خاندان اموی را بر سر کار آورد و دست آنان را در اداره امور خلافت باز گذاشت.
4	امام علی برای دفع شورش ها و سرکشی های مخالفان خود چه اقداماتی انجام داد؟ 1. انتقال مرکز خلافت از مدینه به کوفه 2. مقابله با آنها در سه جنگ جمل، صفین و نهروان
درس ششم	
1	معاویه برای رسیدن به اهداف قدرت طلبانه خود چه سیاست ها و اقداماتی در پیش گرفت؟ 1. خود را خون خواه خلیفه سوم (عثمان بن عفان) معرفی کرد. 2. وعده حکومت شهرها و مناطق مختلف و همچنین بخشش بیت المال می داد.
2	شروط صلح نامه امام حسن و معاویه را بنویسید. 1. رفتار معاویه براساس کتاب و سنت و خلفای پیشین باشد. 2. معاویه بعد از خود جانشین تعیین نکند و این امر را به شورا واگذار کند. 3. جان و مال و فرزندان مردم در امان بماند. 4. معاویه در نهان و آشکار به بدخواهی علی، حسن و یاران ایشان نپردازد.
3	مهمترین اقدامات برجسته امویان را نام ببرید. 1. گسترش قلمرو و فتح اندلس اسپانیا 2. توسعه نیروی دریایی و گسترش فتوحات در دریا
4	دو مورد از ویژگی های حکومت و سیاست در دوره امویان را نام ببرید. 1. استفاده از زور برای کسب و حفظ قدرت 2. موروّتی شدن خلافت 3. قومیت گرایی و تشدید تعصبات قبیله ای 4. تبعیض و نابرابری اقتصادی 5. ترویج تفکر جبرگرایی
5	سه مورد از قیام ها و شورش های ضد اموی را نام ببرید. 1. قیام مختار 2. قیام زید فرزند امام سجاد 3. شورش عبدالرحمن بن اشعث
6	دو مورد از تبعیض ها و نابرابری اقتصادی خلافت امویان را نام ببرید. 1. در توضیح درآمد بیشتر منافع قومی و قبیله ای خود را در نظر داشتند 2. برای مسلمانان غیر عرب (موالی) از عطایا سهم کمتری قائل بودند. 3. از نو مسلمانان جزیه می گرفتند.
7	دو مورد از اصلاحات و اقدامات عمر بن عبدالعزیز را نام ببرید. 1. دستور داد فتوحات متوقف شود و از نومسلمانان جزیه گرفته نشود. 2. دشنام گویی و اهانت به علی را که معاویه به اجبار رسم کرده بود، منع کرد. 3. فدک را به اهل بیت بازگرداند.
8	دو مورد از اقدامات امام سجاد در دوران امامت خود را بنویسید. 1. ضمن زنده نگهداشتن نام امام حسین، به بیان اهداف قیام کربلا پرداخت 2. با جلوگیری از ورود پیروان مکتب اهل بیت به درگیری های بی حاصل و کم فایده، به صورت مدبّرانه ای مانع نابودی شیعیان شد. 3. ایشان همچنین نقش تعیین کننده ای در عرضه تعلیم اسلامی در مدینه داشت
9	امامان شیعه در دوره امویان عمده کوشش خود را بر چه امور و اقداماتی متمرکز کردند؟ 1. ترویج اسلام 2. مبارزه با جریان های فکری منحرف 3. تربیت شاگردان توانمند
درس هفتم	

1	منصور عباسی پس از رسیدن به خلافت چه اقداماتی انجام داد؟ 1. عموهای خود را که مدعی قدرت بودند از همه مناصب خلع کرد و دبیر آنها (ابن مقفع) را کشت. 2. قتل ابومسلم خراسانی. 3. سرکوب قیام دو تن از علویان و قیام های اعتراض به قتل ابومسلم. 4. تأسیس شهر بغداد.
2	در دوره نیرومندی و شکوفایی خلفای عباسی چه قدرت و اختیاراتی داشتند؟ 1. از قدرت و نفوذ زیادی برخوردار بودند و تا حد زیادی شورش هارا سرکوب و یکپارچگی قلمرو را حفظ کردند. 2. بر امور سیاسی، نظامی، اداری و دینی سیطره کامل داشتند. 3. حاکمان و وزیران و مناسب دولتی را عزل و نصب می کردند. 4. دستور جنگ و صلح می دادند.
3	فعالیت امامان بعد از امام رضا بر چه مواردی متمرکز بود؟ 1. تربیت شاگردان و یاران برجسته. 2. مقابله با تحریف مبانی دینی و سنت نبوی. 3. حفظ جامعه شیعی. 4. مبارزه با جریان های فکری و فرهنگی انحرافی در شیعه.
4	فاطمیان چه اقداماتی بر ضد عباسیان انجام می دادند؟ 1. خلافت عباسیان را به رسمیت نمی شناختند. 2. با تصرف شام و حجاز حکومت عباسیان را مورد تهدید قرار دادند. 3. فرستادن عده ای زیادی از داعیان به مناطق مختلف و ترویج مذهب اسماعیلی.
5	عباسیان در مقابل فاطمیان چه اقداماتی انجام دادند؟ 1. از توان سیاسی و نظامی سلجوقیان و دیگر متحدان با آنها مقابله کردند. 2. تبلیغات علیه فاطمیان و جعلی نشان دادن نسب آنها.
درس هشتم	
در این درس سوال توصیف و فهرست کردنی مهمی وجود ندارد.	
درس نهم	
در این درس سوال توصیف و فهرست کردنی مهمی وجود ندارد.	
درس دهم	
1	محمود غزنوی برای کسب حمایت خلیفه غزنوی چه اقداماتی انجام داد؟ 1. به بهانه مبارزه با دشمنان خلیفه عباسی و در پوشش جهاد در راه خدا اقدامات سیاسی نظامی زیادی انجام داد. 2. به شهر ری که تحت تصرف حکومت شیعه آل بویه بود حمله کرد و علمای آنجا را به بهانه اسماعیلی بودن به قتل رساند و کتابخانه شهر را به بهانه وجود کتابهای فلسفی به آتش کشید.
2	خلیفه عباسی پس از این که طغرل سلجوقی خلافت را از زیر تسلط آل بویه شیعه مذهب درآورد چه اقداماتی انجام داد؟ 1. حکومت ایران و عراق را به او بخشید. 2. دستور داد به نام او خطبه بخوانند و سکه ضرب کنند. 3. لقب سلطان رکن الدوله را به او داد.
3	پس از عدم تأیید حکومت خوارزمشاهیان توسط خلیفه عباسی، سلطان محمد خوارزمشاهیان چه اقداماتی انجام داد؟ 1. یکی از سادات حسینی را به عنوان خلیفه اعلام کرد. 2. به بغداد لشکر کشی کرد اما سپاه هو در همدان به دلیل سرمای شدید متوقف شد.
درس یازدهم	
1	اهداف هلاکوخان از لشکر کشی به ایران چه بود؟ 1. نظم بخشیدن به قلمرو متصرفی مغول. 2. گسترش فتوحات در غرب آسیا.
2	در دوره نامسلمانی مغولان و ایلخانان تلاش دیوان سالاران و بزرگان ایرانی بر چه اهدافی استوار بود؟ آشنایی مغول ها با فرهنگ ایرانی و شیوه کشورداری. 2. فراهم کردن زمینه برای مسلمان شدن مغول ها.
3	غازان خان چه اقداماتی به منظور بهبود وضعیت کشاورزی انجام داد؟ 1. اصلاح قوانین مالیاتی. 2. بازسازی قنات ها و شبکه های آبیاری. 3. اصلاح نظام زمین داری.
درس دوازدهم	
1	ویژگی های آیین شمنی مغولان و اعتقادات آنها را نام ببرید. 1. مجموعه ای از مظاهر طبیعت را می پرستیدند. 2. به خدای بزرگ اعتقاد داشتند. 3. خداپرستی آنان ناقص بود. 4. در مسائل مختلف دینی تعصبی نداشتند.
2	معماری در دوره ایلخانان و تیموریان چه ویژگی های داشت؟ 1. ایجاد بناهای عظیم. 2. ساختن گنبد ها، طاق ها، ایوان ها و مناره های بلند. 3. تزیین ساختمان ها با گچ بری و کاشی کاری به شیوه های گوناگون.

درس سیزدهم	
1	طریقت صفویه تحت تأثیر شرایط فکری و فرهنگی جامعه ایران چه تغییراتی چشمگیری کرد؟ 1. به تشیع گرایش یافت 2. به جنبشی سیاسی و مذهبی تبدیل شد.
2	مهمترین اقدامات شاه اسماعیل پس از رسیدن به قدرت را نام ببرید. 1. رسمی کردن مذهب تشیع 2. ایجاد وحدت سیاسی و جغرافیایی با از میان برداشتن مدعیان و حکام محلی 3. شکست ازبکان و تسخیر مناطق شرقی ایران
3	مهمترین اقدامات شاه تهماسب در دوران حکومت خود برای تثبیت صفویه چه بود؟ 1. به سرکشی قزلباش پایان داد 2. با شکست ازبکان آنها را از خراسان عقب راند 3. تهاجمات پی در پی ارتش عثمانی را دفع کرد
4	مهمترین اقدامات و اصلاحات شاه عباس اول برای نجات کشور از مسائل و مشکلات داخلی و خارجی را نام ببرید. 1. ایجاد ثبات سیاسی و برقراری نظم و امنیت در داخل کشور 2. نوسازی تشکیلات و تجهیزات سپاه 3. توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی 4. انتقال پایتخت از قزوین به اصفهان 5. بیرون راندن نیروهای بیگانه از خاک ایران:
5	شاه عباس اول برای ایجاد ثبات سیاسی و برقراری نظم و امنیت در داخل کشور چه اقدامی انجام داد؟ سرکوب امرای سرکشی قزلباش و کاهش قدرت سیاسی و نظامی آنها
6	شاه عباس برای ایجاد سپاه دائمی مطیع و وفادار به خودش چه اقداماتی انجام داد؟ 1. بیشتر افراد این سپاه از میان جوانان گرجی، ارمنی و چرکسی تازه مسلمان برگزیده شدند. 2. دسته های تفنگچی و توپخانه نیز به سپاه جدید افزوده شد. 3. افرادی از میان جنگاوران این سپاه جدید و وفادار به شاه انتخاب شدند و به فرماندهی کل یا هریک از واحدهای مختلف آن رسیدند.
7	اقدامات شاه عباس در جهت توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی را نام ببرید. 1. ایجاد کارگاه های بافندگی 2. جاده سازی 3. ساخت بناهای مختلف از قبیل پل ها، مدرسه ها، سدها و ... 4. گسترش مناسبات اقتصادی با کشورهای اروپایی و همسایگان 5. توسعه تجارت خارجی
8	موفقیت های نظامی شاه عباس را نام ببرید. 1. شکست ازبک و بیرون راندن آنها 2. شکست عثمانی ها و افزودن قلمرو عراق و عتبات عالیات به قلمرو صفویان 3. بیرون راندن پرتغالی ها از خلیج فارس
9	در زمان شاه سلطان حسین که پادشاهی ضعیف و بی اراده بود کشور با چه مشکلاتی مواجه شد؟ 1. اختلاف و درگیری میان مقام های کشوری (اهل قلم) و لشکری (اهل شمشیر) افزایش یافت 2. اداره امور حکومت با بی نظمی و اخلاص مواجه شد 3. کشاورزی، صنعت و تجارت دچار رکود و سستی شد 4. تعصبات مذهبی و فشار بر اقلیت های دینی افزایش یافت 5. اسباب نارضایتی گروه هایی از مردم ایران را فراهم آورد.
10	در دوره صفوی زمین های به چه انواعی تقسیم می شدند؟ 1. اراضی ممالک 2. اراضی خاصه 3. اراضی وقفی 4. املاک خصوصی
درس چهاردهم	
1	مهمترین ویژگی های میدان نقش جهان را بنویسید. 1. شکوه و عظمت 2. کاربردهای متنوع آن 3. ارتباط با مراکز پر رقت و آمد شهر
2	میدان نقش جهان درایا چه کاربردهای بود؟ 1. برگزاری جشن ها و مسابقات مختلف 2. اجرای نمایش 3. آتش بازی
3	مهمترین نوآوری های میرزا رضا عباسی در نگارگری چه بود؟ به تصویر کشیدن 1. زندگی روزمره عموم مردم 2. فعالیت اصناف و پیشه وران
درس پانزدهم	
1	شارلمانی برای تحکیم قدرت خود چه اقداماتی انجام داد؟ 1. با جنگ های پی در پی بخش عظیمی از اروپا را تسخیر کرد 2. با پاپ متحد شد و از او در برابر دشمنان و رقیبانش حمایت کرد. 3. برای اداره قلمرو خود نهاد اداری دوران امپراتوری روم موسوم به کومیس یا کنت را احیا کرد. 4. ماموران ویژه ای برای نظارت بر عملکرد کنت ها انتخاب کرد که مستقیماً به پادشاه گزارش میدادند.
2	باجگذار یا واسال چه خدمات و وظایفی در قبال فئودال ها و اربابان خود داشتند؟ 1. به او سوگند وفاداری یاد می کرد 2. هنگام جنگ او را یاری میداد 3. از کاخ و کوشک های او محافظت می کرد. 4. به او عوارض و مالیات می پرداخت.

3	ارباب ها یا فئودال ها چه قدرت و اختیاراتی داشتند؟ 1. کلیه حقوقی را که خاص شاهان بود، تصاحب کردند 2. از زیردستان خود مالیات می گرفتند، 3. به قضاوت می پرداختند و حتی بعضی از آنان حکم اعدام صادر می کردند 4. حق اعلان جنگ و صلح داشتند و پرچم و لوای مخصوص به خود داشتند.
4	زندگی سرف ها در دوره قون وسطا در اروپا دارای چه ویژگی های بود؟ 1. از پایینترین مرتبه اجتماعی برخوردار بودند 2. اجازه نداشتند زمین خود را ترک کنند 3. مانند برده خرید و فروش می شدند.
5	در قرون و وسطا کلیسا چه قدرت و اختیاراتی در اروپا داشت؟ 1. تمام کسانی که در خانواده های مسیحی به دنیا می آمدند به کلیسا تعلق داشتند. 2. بر تمام جنبه های زندگی مسیحیان نظارت میکرد 3. مقام های کلیسا هدایت جریان های فکری و فرهنگی را بدست گرفتند و فلسفه، اخلاق و ادبیات و ... بر طبق میل آنها آموزش داده می شد. 4. تفسیر کتاب مقدس را حق خود می دانستند و اجازه نمی دادند این کتاب به زبانی جز لاتین ترجمه شود. 5. موفقیت های فراوانی میان ژرمن ها و سایر اقوام اروپا کسب کردند. 5. دارای املاک و زمین های فراوان در سراسر اروپا بودند.
درس شانزدهم	
1	اروپاییان در قرون وسطا چه کشفیات و پیشرفتهایی در حوزه جغرافیایی و دریانوردی داشتند؟ تکامل شیوه های نقشه کشی و ترسیم نقشه های جدید از دنیا 2. پیشرفت در ساخت کشتی 3. ساخت قطب نما و اسطرلاب
2	اعتراضات به عملکرد کلیسا از سوی چه کسانی بود چه نظریاتی داشتند؟ 1. پادشاهان: کلیسا را از دخالت در سیاست منع می کردند. 2. انسان گرایان: به شیوه تعلیم و تربیت و محتوای آموزشی کلیسا در مدارس و دانشگاه ها و همچنین برخی ناهنجاری های اخلاقی کشیشان معترض بودند. 3. مصلحان دینی در درون کلیسا: آموزه های کلیسا را در مورد انسان و خدا را به چالش کشیدند.
موفق و پیروز باشید.	

